

v Československu, práva, které se přímo či nepřímo dotýkalo postavení menšin. Podrobně se zabývá otázkou jazykového práva, právních úprav v oblasti kulturních aktivit a zvláště pak problémem autonomie, který byl průvodním jevem menšinové politiky meziválečného Československa. V této souvislosti věnuje pozornost i specifickým menšinám – židovské a cikánské (romské), jejíž tragický osud se završil v době 2. světové války.

René Petráš připojil v závěru práce jako přílohy výběr textů z klíčových právních dokumentů, na nichž byla budována menšinová politika první republiky (tzv. menšinová smlouva podepsaná v Saint-Germain-en-Laye, ústavní listina, jazykový zákon a zákon o veřejných knihovnách). Vzhledem k tomu, že autor ve své práci odkazuje na méně dostupné archivní fondy, lze jen litovat, že neobohatil přílohy právě i o texty z těchto dokumentů, např. o návrh národnostního statutu z roku 1938 či jiné. Monografie by si zasloužila také rozsáhlejší německé resumé s ohledem na stále přítomný fenomén česko-německého potýkání v sledovaném časovém období.

V současnosti v českých zemích není sice velký okruh autorů, kteří se zabývají problematikou národnostních menšin, nicméně po listopadu 1989 vyšla řada dílčích studií a publikací, jež se věnují politicky citlivému tématu menšin. Je třeba ale zdůraznit, že monografie René Petráše o menšinách v meziválečném Československu představuje základní práci, která se vymyká z dosavadní produkce o menšinách. Práci ocení jak užší okruh odborné veřejnosti (a bude muset na ni brát ohled každý badatel, který zaměří pozornost na otázky národnostních menšin), tak by se

tato kniha měla stát i základní příručkou pro pracovníky veřejné správy, zejména samosprávy v národnostně smíšených regionech České republiky.

Andrej Sulitka (FF UJEP Ústí nad Labem)

Pavel Klvač (ed.), KULISY VENKOVSKÉHO ŽIVOTA / SCENES OF RURAL LIFE. Občanské sdružení Drnka, Drnovice 2006, 61 s.–

Pavel Klvač (ed.), NA TOM NAŠEM DVOŘE / IN OUR BACK YARD. Občanské sdružení Drnka, Drnovice 2007, 73 s.–

Pavel Klvač (ed.), POSPOLITOSTI NIKDY DOSTI / CLOSENESS NEVER TOO CLOSE. Občanské sdružení Drnka, Drnovice 2010, 71 s.–

Současná česká (moravská a slezská) vesnice již v žádném smyslu nepředstavuje bezbřehou studnici tradiční agrární kultury, folkloru, zvyků či sociálních vztahů. Možná právě proto – a bohužel, dodávám – již nepředstavuje pro soudobou etnografii/etnologii terén z nejoblíbenějších. Přítomnost ještě v 80. letech (připomeňme třeba díla V. Frolce), byť v hávu dobové ideologické rétoriky byl výzkum „současné vesnice“ zajímavě rozpracováván i metodologicky. Devadesátá léta a doba nedávná přinesla v tomto směru jednoznačný regres, etnology jako by dnešní český venkov příliš nezajímal (a když, tak zase jen v kontextu studia folklorních aktivit), domácí socio-kulturní antropologie metodologicky tápe a její výsledky trpí značnou kvalitativní nevyvážeností (převážně studentské výzkumy Katedry sociálních věd / Kabinetu sociální antropologie FF Univerzity Pardubice). Bouřlivé procesy postkomunistické

transformace zemědělství, formování nových struktur každodennosti i ekonomických vazeb tak v kvalitativní perspektivě úspěšně studovali a studují buď antropologové zahraniční (H. Haukanes), či – a zejména – naši sociologové (Z. R. Nešpor) a možná překvapivě v mimořádně hojné míře badatelé vycházející z epistemologie ekologických či environmentálních disciplín (B. Blažek, M. Gottlieb, M. Lapka a další). Etnolog si nad takovým stavem může jen povzdechnout a zároveň se zahledět se zájmem do publikací, které badatelé „odvedle“ ke středoevropské vesnici na počátku třetího milénia publikují.

Ke knihám ne snad nabitým rozsáhlou faktografií či novými teoriemi, ale možná právě proto přinášejícím osvěžující a inspirativní čtení (i „dívání“) o dnešní venkovské každodennosti bezesporu patří třídílná série publikací připravená brněnským resp. drnovickým sociologem a environmentalistou Pavlem Klvačem. Spolu s proměňujícím se týmem studentů magisterského předmětu Sociologie venkova a krajiny, realizovaného v rámci oboru Humanitní environmentalistika na FSS MU v Brně, který dohromady čítá několik desítek osob, se mu podařilo realizovat pozoruhodný projekt systematické dokumentace venkovské každodennosti v oblasti Dražanské vrchoviny.

Recenzované monografie *Kulis venkovského života*, *Na tom našem dvoře* a *Pospolitosti nikdy dosti* pokaždé obsahují bohužel snad až příliš stručné Klvačovy úvody, ve kterých autor vždy nastiňuje cíle projektu, tematické zaměření příslušného svazku a zároveň se zamýšlí nad vybranými aspekty života na dnešním jihomoravském venkově. V případě „Kulis“ jde hlavně o krajinné a sídelní struktury, u „Dvořa“

se dostáváme k problematice venkovského samozásobitelství, kutilství a svérázné estetiky a konečně v „Pospolitosti“ autor ve zkratce řeší otázky společenského života, sociálních vazeb, prostě (ne)existence zejména pro minulost tak typických úzce provázaných venkovských komunit. Klvač ve svých úvahách prokazuje dobrou orientaci v naší sociologické a environmentalistické literatuře (etnologie vcelku logicky chybí) zabývající se venkovem i smysl pro kritickou, místy poněkud literární zkratku. Esejistické pojetí úvodních slov však bezzbytku konvenuje s charakterem knih.

Po úvodních slovech garanta projektu nenásledují, jak bychom možná čekali, analytické stati členů jednotlivých studentských týmů, nýbrž otevírají se před námi díla takřka umělecká. Publikace jsou totiž pojednány jako dominantně vizuální svědectví o „strukturách každodennosti“ na venkově. Graficky jednotným, úsporným, avšak až úderným způsobem tak na každé dvoustranně nalézáme otisk černobílou fotografií doplněnou (krom datace, lokalizace a uvedení autorství) o kratičkou úvahu nad zachycenou situací či artefaktem, kterou připravila vždy dvojice studentů. Prezentované texty (stejně jako celé publikace důsledně vyvedené paralelně česko-anglicky) tak mají v jednotlivých svazcích i v jejich rámci logicky rozdílnou jazykovou i obsahovou úroveň, někdy autoři úspěšně využili výpovědi svých informátorů (Na tom našem dvoře, s. 59), jinde využívají detailních znalostí o lokálním prostředí (Pospolitosti nikdy dosti, s. 13), daleko nejčastěji se ovšem pouští do úvah řeckně antropologických až filozofických (signifikantně tamtéž, s. 47). S některými statěmi by se možná dalo polemizovat, nicméně jako celek obratně

kombinující působivé svědectví fotografií (na začátečníky – jak vyplývá z medailonků autorů, které jsou ve všech knihách zařazeny – s překvapivě vysokou dokumentační i estetickou přidanou hodnotou) s břitkými eseji mají knihy nepochybně vysoký informační i jiný potenciál. Do světa venkovských ulic, zahrad, kostelů, dvorků, návsí, hospod, autobusových zastávek, tancovaček, sportovních zápolení, polí, luk i bažin nás nechávají nahlédnout nepochybně lépe než ledašjaká striktně vzato odbornější díla.

Témata některých otištěných fotografií (opět v jednotlivých svazcích i napříč jimi) se sice opakují, stejně tak komentáře občas zní podobným hlasem, avšak to lze přičíst na vrub záměrně mozaikovitému pojetí celého projektu, který je P. Klvačem opakovaně skromně, ale věcně označován za sondu, nikoliv za komplexní pojednání o životě v Drnovicích, Habrovanech, Ježkovicích, Krásensku, Lulči, Nemojanech, Nových Sadech, Olšanech, Podomí, Račicích-Pístovicích, Ruprechtově a Studnicích. Nejzásadnější výtky vůči recenzovaným monografiím tudíž může ležet jen v upozornění na verbální i argumentační aktivismus některých jejich pasáží. Část studentských textů a konečniců i stati P. Klvače jsou občas až příliš zatíženy nostalgickými představami o venkovské harmonii či „poetice a kouzlu“ (Na tom našem dvoře, s. 6). Jistěže životní rytmus a mezilidské vztahy na venkově vypadaly a stále ještě občas vypadají jinak než ty v urbánních centrech, nicméně apriorně je považovat za v jakémkoliv smyslu lepší a upřímnější není příliš šťastné. A raněnovověký venkov i vesnice, řekněme, ještě 19. a 1. poloviny 20. století sice jsou občas vnímány jako

ideální a harmonické pospolitosti, k realitě to ovšem má značně daleko. Stejně tak domněnka – prezentovaná nikoliv náhodou právě studenty environmentalistického oboru – o takřka ideálním souladu venkova s přírodou, který je narušován až s nástupem hyperkonzumního věku, není za všech okolností relevantní.

Na druhou stranu máme před sebou alespoň publikace s jasným názorem a dost možná i poselstvím. Všem třem autorským kolektivům se zdařilo ukázat obce a lidi na Dražanské vrchovině ve vší romantičnosti i syrovosti života na venkově, odhalit a také prostřednictvím ikonických textů dokumentovat a zajímavě komentovat alespoň část středoevropské vesnické každodennosti na počátku 21. století. Pro etnology, kteří by samozřejmě (jakkoliv to nebylo cílem recenzovaných publikací) museli jít do mnohem větší hloubky a nesledovat pouze jak venkovské pospolitosti fungují, ale ptát se hlavně proč tomu tak je, může být projekt do značné míry inspirativní. A i když o něm Pavel Klvač mluví jako o uzavřeném (Pospolitosti nikdy dosti, s. 6), byla by škoda, kdyby tomu tak skutečně bylo.

Jiří Woitsch (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Marie Korandová, VŠERUBSKÝ DOKTOR SE VRACÍ. Pressfilcart, s. r. o., Plzeň 2009, 356 s.–

Takřka po stu letech se objevila na knižním trhu publikace připomínající v mnoha ohledech známou chodskou trilogii Jindřicha Šimona Baara, tedy Paní komi-sarku, Osmačtyřicátníky a Lúsy, jíž autor